

המקום הכי חם בגיהנום

عربي / русский / English

הכי מיוחד

תחקירים עצמאיים

הכי פוליטי

הכי חברתי

הכי חם

לא נכה מוח

תעזבו את הביולוגיה

איתי קנדר | 26.08.14 | טורים וכתבות

לתמיכה חד פעמית

הזינו סכום חד פעמי*

לתמיכה קבועה

הזינו סכום לתשלום חודשי*

לפני כחצי שנה פרסמה רילי ווילו ב"מקום" רשימה רחבה ומעמיקה, ובה היא יצאה נגד השם הרווח כיום בחלק מהתחום הטיפולי – "מתמודדי נפש", מונח אשר טבע צביאל רופא, מראשי תנועת המתמודדים בישראל. אני סבור שדבריה של ווילו הם גם לא נכונים וגם לא מטיבים.

תנזבו את הביולוגיה

מישהו צריך לומר את זה בריש גלי ואפילו לצעוק את זה מהגגות: הגישה המחפשת הסבר ביולוגי להלכי הנפש כשלה מדעית, וכיום היא בגדר אידיאולוגיה הזויה. מקורה של התפישה בחלוצי הפסיכיאטריה, אנשים שחיו לפני כמאה שנה. הידוע מבין הוגיה, אמיל קרפלין, גרס שהסכיזופרניה היא מחלת עצבים. באותה העת לא היה בידו ולו בדל ראיה אחד שזו האמת. היתה זו סברה שנהפכה לעת זקנה לשכנוע עצמי, אך בשום נקודה שהיא בקריירה שלו רעיונותיו לא הוכחו בניסוי. משונה אם כך כמה גישה חסרת כל בסיס זו ניטעה במחשבתנו; ומוזרה עוד יותר העובדה העגומה שכיום, זמן כה רב לאחר היווסדות הגישה הביולוגית-גנטית, עדיין אוחז בה מרבית הציבור באירופה ובארצות הברית.

אלו אשר מצביעים על כשלי הפסיכיאטריה, בין אם הם עברו התמודדות נפשית גדולה בחייהם או לא, מתויגים כהרף עין כ"אנטי-פסיכיאטרים" מורעלים ומשוללי היגיון. ההצעה הבאה מיועדת למי שיש לו אלרגיה לדיבור ה"אנטי-פסיכיאטרי": אנא מכם, אל תאמינו לי אלא לכו וקראו את סקירות הספרות במיטב כתבי העת של בריאות הנפש. כשבוחנים את כלל המחקרים ב-50 השנים האחרונות המסקנה העולה מהם ברורה לגמרי: התפישה הביולוגית גרידא נמצאת בפשיטת רגל גמורה, וכיום אפשר לבסס מדעית רק גישה שהיא ביולוגית-פסיכולוגית-סוציולוגית. כלומר, גישה שמשלבת בין הבטים גופניים, נפשיים וחברתיים של האדם.

למשל, המתאם הגבוה ביותר בתחום בריאות הנפש הוא בין התגית "חולה סכיזופרניה" לבין טראומת ילדות. אבל הרבה יותר מכל מתאם פיזיולוגי, באחוזים גבוהים באופן משמעותי שחוזרים שוב ושוב במחקרים ברחבי העולם, אפשר לדבר על המשבר הנפשי והשבירה של החיץ בין הדמיון למציאות – כעל התולדה ברורה והמוכחת של טראומה נקודתית או מתמשכת בשנותיו הראשונות של האדם.

ווילו ברשימתה מדמה את המחלה לשפעת. אני מבקש להציב משל נגדי: מורה בבית הספר נותן לתלמידה רכה-בשנים בעיטה חזקה בבטן, בלי שום התרעה מוקדמת, מתוך אדישות גמורה לאלומות. צוות בית הספר קורא לאמבולנס וזה לוקח אותה לחדר המיון. שם היא נבדקת ונמצא שנגרם לה שבר בעצמות האגן. הרופאים לא מתעכבים כלל ומבצעים בה בדיקות גופניות ופסיכולוגיות. כך הם מגלים שהיא, במלים מאוד ילדיות, מדברת על מישהו שפגע בה. הדיאגנוזה של הדוקטורים חד משמעית – הגוף שלה חולה, הוא שובר את עצמו והוזה דברים שלא היו. ישנן גם הוכחות חד-משמעיות שמדובר בכשל ביולוגי. טוב, הרי האגן מרוסק, ורואים את זה בצילומי הרנטגן.

כיום יש טיפולים הוליסטים שמתייחסים אל משולש הגורמים – הגופניים, הנפשיים והחברתיים – כחלקים של אותו שלם. לדוגמה בפינלנד, בעזרת גישת "השיח הפתוח", הגיעו לכ-85 אחוזי הצלחה בטיפול באנשים אשר חוו פסיכוזה. אלו אחוזי ההחלמה הגבוהים ביותר בעולם, וכעת הגישה (או פיתוחים מקומיים שלה) מתפשטים ברחבי העולם. על כל פנים, הנקודה הראשונה שלי ברורה כעת: לומר שאדם שחווה משבר נפשי מתמשך הוא חולה מוח, הרי זה חסר כל ביסוס. משמעות הדבר להצטמצם מדמות רב-ממדית אל ישות קווית. אפשר לומר להיקרא חולה מוח מטעמים תועלתניים, ועל האפשרות הזאת אני רוצה לדבר כעת.

להכיר בצבעינו האמיתיים

אם כן, הגישה הביולוגיסטית שגורסת שאני וחברי חולי מוח היא לא רק לא נכונה, אלא גם מרעה את מעמדם החברתי של מתמודדי הנפש. בעצם, אולי זו מחצית האמת: בהחלט יכול להיות שהיא תיטיב עם אנשים מסוימים בזמנים מסוימים. אבל בסך הכל, היא מזיקה לרוב האנשים רוב הזמן. במלים אחרות, היא מהווה בעיה עבור כלל המתמודדים וכלל החברה.

אפשר לגשת אל העניין מהכיוון ההפוך ולשאול, מי מרוויח מהגישה הזאת? ישנם החשודים המידיים – חברות התרופות, הפסיכיאטרים הראשיים וכדומה. אבל מעניין להכיר בכך שגם אנשים כמוני וכמו רילי ווילו מרוויחים מהפרדיגמה הביולוגית. ודאי אשמע ציני אם אומר שאנחנו מקבלים הכרה יותר מלאה לנפשנו, אבל זו האמת. באופן אירוני, אם אנחנו מתמודדים עם מחלה קשה, בלתי מוסברת וחשוכת מרפא, אנחנו גיבורים גדולים יותר. זה יכול להעשיר את התדמית החברתית שלנו. אני, לדוגמה, יכול לגרוף הון חברתי לא קטן מחשיפה לעיני כל של נסיוני האישי המר.

איור של ארמנד גוטייה משנת 1857 המתאר האנשה של מחלות נפש שונות. מקור: ויקיפדיה

אבל לא כולם יכולים להרוויח מהיציאה מהארון הפסיכיאטרי. אני מכיר את בתי החולים הפסיכיאטרים לא רע – איתרע מזלי ואני עובד סוציאלי במערך בריאות הנפש. בכל מסעותי בגיה ובכפר שאול לא שמעתי את הזעקה "אני חולה מוח!" נפלטת מהמחלקות הסגורות, היכן שנכפה על בני אדם מיוסרים ליטול כדורים שהם לא רוצים בהם. אלו, לצערי הרב, מקומות שבהם בני אדם אומללים כלואים ללא אשמה וללא הרשעה. אטפל בסוגיות הנובעות מכך בהרחבה עוד רגע קט. בינתיים, נתעכב על ההחלטה (האידיאולוגית, כאמור) להפיץ ולהשריש ברבים של המונח "חולה מוח".

לעניות דעתי ההחלטה הזאת נובעת מדילמה מוכרת במקצועות הפסיכו-סוציולוגיים (במיוחד עסקה בה התיאורטיקנית האמריקאית ננסי פרייזר): מצד אחד, כולנו מעוניינים בהכרה. אנחנו רוצים שיכירו בשוני שלנו, במיוחדות הנשמה שלנו; אנחנו רוצים שלא להיבלע בהמון אלא לעמוד איתנים בכל מלוא הרבגוניות שלנו. מצד שני, אנחנו רוצים להיאסף אל חיק החברה, להיות אחד כמו כולם, להשתלב ולא להיות מנוכרים לזולת. במלים אחרות, אנחנו לא רוצים להיחשב למצורעים. שתי משאלות הלב הללו לפעמים משתלבות בצורה אורגנית ויפה ולעתים סותרות אחת את השנייה.

הרצון להיקרא "חולה מוח" נובע מהמחשבה שגישה חברתית לקשיים נפשיים היא גישה מאשימה, ושהאשמה נופלת עלינו. לכן אם נאמר שאנחנו חולים ככל החולים, או שהדבר נכפה עלינו מעצם טבענו, נוכל להתנקות מכל סממן מאשים או מואשם ולהשתלב בחברה. יש אמת במחשבה הזאת, אך היא גם מחשבת-שווא.

ראשית מפני שכפי שכבר צוין פה הגישה הזאת בטעות יסודה. לא נמצא שום בסיס גנטי מובהק לדיכאון, סכיזופרניה או הפרעה דו-קוטבית (ואפשר לתהות איזו תועלת תצא לנו מאמירת דברים שהם למעשה שקרים – שקרים פופולריים אך בכך זאת שקרים).

שנית, וזה העיקר מבחינתי, כשאנחנו נתפשים כ"חולי מוח", אנחנו חותמים על דיל מפוקפק עם סביבתנו. כחלק מהדיל אנחנו מוותרים על הכרה במכלול שהננו – כך למשל אנחנו כציבור מוותרים על שיח עמוק ואותנטי העוסק במהותן של טראומות (למה לשוחח על כל אותם דברים איומים שמתקיימים בשו-שו כשאפשר לפטור את האדם כ"חולה מוח" ולסגור עניין?)

עלי להדגיש ולהבהיר שלדעתי אנחנו לא עושים את הוויתור הגדול הזה "סתם", מתוך קלות דעת, אלא מתוך שאיפה להשתלב בעולם. אנחנו מקווים שכך נתחסן מפני הסטיגמה, שבדרך זו נהפוך

לעוד חולה במערכת הבריאות. חלקנו ממריאים בפנטזיה וחולמים שאולי אז נוכל לפרוץ אל התודעה הציבורית בצבעינו האמיתיים.

טיפול בחולי נפש באמצעות בשוק חשמלי בתקופת מלחמת העולם הראשונה. מקור: ויקיפדיה

אך אליה וקוץ בה. רצינו לוותר על הכרה, להתקבל בחברה כשוויים בין שווים ובאופן הזה לזכות בהכרה מחדש. האם הטריק עבד? האם זכינו בכל הקופה? לא, למעשה הפסדנו הכל. ניתוחים של קמפיינים ציבוריים בחו"ל לעירעור הסטיגמה כלפי מתמודדי נפש מעלים מסקנה עגומה, והיא שקמפיינים שמחזקים את התפישה הביולוגית עלולים להזיק יותר מכפי שהם מועילים. ויש לזה סיבה פשוטה.

כ"חולי מוח" אין משמעות לסיפור שלנו. יתרה מכך, אין חשיבות לרצונות שלנו. אנחנו נשלטים על ידי גוף זר, חיידק ששמו "המחלה" והוא סתמי כמו שהוא אקראי. לכן אנחנו גם נתפשים כמסוכנים, כי אדם ללא בחירה הוא חיה פראית. אפשר לכלוא אותנו ולכפות עלינו כל מסכת עינויים הקיימת בעולם בטענה שהדבר יטיב אתנו. אם נטען אחרת, יאמרו לנו בלשון רפה "זה המוח החולה שלך

שאומר זאת". חשוב לי לומר זאת במלים פשוטות ככל האפשר – הדברים האלה הם לא סטיגמה שנוצרה באופן מלאכותי כדי להתאים לדעת הקהל, אלא נגזרת טבעית של הגישה הביולוגית: אם המזל האיר לנו פנים, אולי לא נצטרך לחוות את חוויית האשפוז הכפוי או להיות מופשטים מכל זכויותינו. כך או כך, מהרגע שכיננו את עצמנו "חולי מוח", פתחנו את הדלת לסטיגמה.

לא מתמודדת: רילי ווילו מבקשת שתתחילו לקרוא לה "חולת נפש"

לותר על ההתקבלות בחברה

מה שעלינו לעשות הוא לפנות פניית פרסה מלאה ולעשות סוויץ' גדול בצורת המחשבה שלנו. קודם כל עלינו לותר על ההתקבלות בחברה. זאת משום שלפני הכל האמת חייבת לצאת לאור. אחת מהאמיתות שיושבת בבסיס משברים נפשיים רבים היא שבמשפחות רבות מתנהל משטר אימים אשר מצלק את בניו ובנותיו. כל אדם שחיינו הם עדות לכך ויאמר זאת בפתיחות הראויה, אפילו אם ילחש וידבר במשלים, דבריו ישמעו לעולם כצעקה צורמנית. ברמה הפשוטה ביותר, אין לחברה סיבה לקבל את מי שחושף את ערוותה, לא יותר משיש סיבה לגוש הסרטני לקבל בברכה את טיפולי הכימותרפיה. ציבור מתמודדי הנפש בכללותו הוא התפתחות טבעית של טבע מקולקל, לכן הוא לא יתקבל בזרועות פתוחות כשיפתח לאפשרויות הרדיקליות שבקיומו.

אם נוותר על הקבלה שלנו ונזניח את ההכרה בנו – נזכה בסופו של דבר בקבלה המלאה. אם לא מכלל החברה, לפחות זה מחברו של זה. כשאנחנו פורצים החוצה במלוא יופיינו הפגום, אנחנו יכולים לגלות שיש עוד רבים כמונו. את התובנה הזאת גילו כבר באמריקה ובאירופה. אנו נמצאים בעיצומה של תקופת פריחה. ארגוני מתמודדים גדלים בקצב מסחרר ברחבי העולם, ורובם מפנים את גבם לפסיכיאטריה הקלאסית.

אני סבור שהגיעה שעתה היפה של ההתפתחות האבולוציונית הזאת להתרחש גם כאן. השם שנתן לנו צביאל רופא עוד ב-1992 כשקרא לעמותה שלו "התמודדות" הוא צעד ראשון בכיוון הנכון. שם זה קושר את גורל מתמודדי הנפש לגורלם של מתמודדי העוני, מתמודדי הדיכוי הגזעני, המגדרי והמיני. המונח גם מאפשר מרחב תמרון של זהות – שלא כמו חולי פיזי תמידי – פלוני יכול להתמודד שנה, שנתיים, עשור שנים או במשך כל חייו. זהו בסך הכל שם, מלה פשוטה, אבל היא מסמנת את הכיוון הפוליטי הנכון והמיטיב לקהילת מתמודדי הנפש.

איתי קנדר הוא עובד סוציאלי וסטונדט למדיניות ציבורית באוניברסיטה העברית. זרם מחשבות על
 בריאות הנפש ניתן למצוא בעמוד הפייסבוק שלו: <https://www.facebook.com/itaysw>

שליחה

שליחה

ציוץ

שיתוף 2

 הכי | | נקראות

01

שיטת מצליח: מקסימום רכילות, אפס מהות

הוא לא יודע, הוא לא מחזיק טלפון וכל סובכיו סוגדים לו: נתניהו מתנהל כמו ראש ארגון פשע

02

עוד כמה ימים הספאם עול המכלגות ייגמר. אבל הגיע הזמן לחסל אותו סופית

03

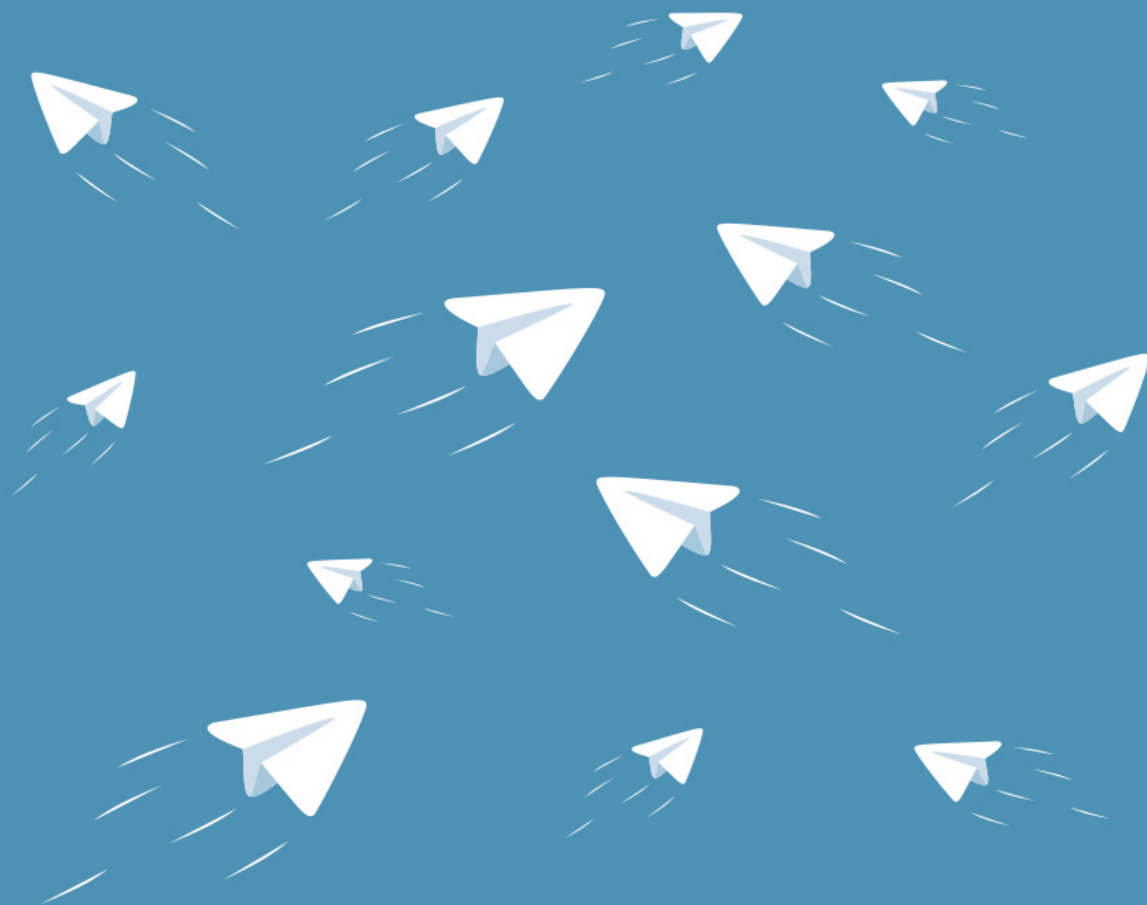
"יש תחושה שהילדים האלו לא חשובים לאף אחד": הקומונרים שונאבקים נגד סגירת כפר לנוער בסיכון

04

אוריך קיבל רק נזיפה - אבל הדמוקרטיה הישראלית חצתה עוד קו אדום השבוע

05

"כשהליכוד אומר שהערבים גוונים את הבחירות - אומרים את זה עלי"

הצטרפו עכשיו לערוץ הטלגרם הכי חם

ha_makom |

הירשמו לניוזלטר הכי חם בגיהנום

הרשמה בקליק לניוזלטר הכי חם בגיהנום:
כתובת הדוא"ל שלך

הרשמה

המקום הכי חם בגיהנום

מגזין עיתונאי עצמאי

אנחנו מחויבים לנקודת מבט קשובה, ביקורתית ומאוזנת, אבל היא לעולם לא חפה מתפישת עולם, מעמדות ומעקרונות. במגזין הזה אנו מבקשות לעשות עיתונות שדבקה בעקרונות של דמוקרטיה, שוויון וצדק חברתי. עיתונות חוקרת, חפה מפחד וממורא. עיתונות שאינה חוששת לקחת צד. ששומרת על פרופורציות, שאינה מתלהמת, שנצמדת לעובדות ולסטנדרטים מקצועיים, סקרנית ובודקת את עצמה.

טוויטר

המקום הכי חם בגיהנום

@ha_makom

"מעבירים מסר לצעירים שהצלחתם בחיים היא פונקציה של מציאת הכדור הנכון". איך נהפך האטנט לכדור הפלא של שוק העבודה וסחורה חמה בשוק השחור? [ha-makom.co.il/post-assafuzan...](https://www.ha-makom.co.il/post-assafuzan...)

קטגוריות

בחירת קטגוריה

הכי חם באינסטגרם

© 2019 כל הזכויות שמורות למקום הכי חם בגיהנום – מגזין עיתונאי עצמאי.

